

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
BÖLCSESZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR
„OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM” NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI
ISKOLA

Németh Dóra Katalin

ÓVÓNŐKÉPZÉS A SZOCIALIZMUS KORÁBAN
Gyakorlati képzés a Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézetben
(1959-1972)

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető:
Dr. habil. Varga László

Pécs
2024

Tartalom

A téma bemutatása	1
A téma aktualitása	3
A kutatási probléma	3
Kutatói kérdések, hipotézisek.....	4
Az értekezés felépítése	7
Módszertan	8
Források.....	11
További kutatási lehetőségek.....	27
A téziszűzetben hivatkozott irodalom	29
Főbb publikációk, előadások.....	31
Tanulmányok	31
Előadások	32
Kötetszerkesztések	35

A téma bemutatása

A disszertáció főcíme, "Óvónőképzés a szocializmus korában", meghatározza kutatásunk két fő területét. A szocializmus időszaka és az óvónőképzés, mint vizsgálati téma határozza meg az általunk vizsgált témakört. A szocializmus időszaka, amelyet a Kádár-korszakkal azonosítunk, az 1957 és 1989 közötti időszakot foglalja magában Magyarországon. A szocialista pedagógusképzés elemzése során nemzetközi kitekintésre is törekszünk, ezért bemutatjuk a szocialista blokkban működő óvónőképzési rendszereket is. Vizsgáljuk az óvónőképzés és a szocializmus közötti kapcsolatot is a disszertációban. A főcím által felvetett kapcsolat arra is rávilágít, hogy hogyan változtatta meg a szocializmus az óvónőkkel szemben támasztott követelményeket, és hogyan alakította a korszak pedagógusképét.

A disszertáció alcíme, "A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati képzése (1959-1972)", utal kutatásunk helyi kontextusára. Célunk főként a soproni székhelyű felsőfokú óvónőképző intézet megnyitásának és működésének körülményeinek feltárása és bemutatása, valamint a gyakorlati képzés jellemzőinek részletezése. Fontos kiemelni, hogy vizsgálatunk nem csupán az intézmény gyakorlati képzésére korlátozódik az adott időszakban, hanem az

óvónőképzés felsőfokúvá alakításának országos és soproni körülményeit is bemutatjuk a kutatás során. 1959 után az addig négy évfolyamos középszintű óvónőképzés felsőfokúvá alakult. A korábban érettségi vizsgával záruló képzés feladatát ezután felsőfokú óvónőképző intézetek vették át. Kecskemét és Szarvas mellett hazánk első felsőfokú óvónőképző intézményeként indult meg a képzés Sopronban. A városban már a századforduló előtt, 1899-ben folyt kisdiednevelő képzés, illetve a városban ekkor már több intézményben tanítónő-képzés is. A kutatásunkban arra is kitérünk, hogy vajon milyen módon tudott alkalmazkodni a korábban középfokú pedagógusképzés személyi és tárgyi feltételeivel, eszközkészletével rendelkező intézmény a felsőfokú képzés követelményeihez.

A kutatás témájának bemutatásakor nem tekinthetünk el annak tudományrendszertani besorolásától sem. A Magyar Tudományos Akadémia tudományági nómenklatúrája alapján a disszertáció témája a *humán- és társadalomtudományok* osztályán belül a *neveléstudományi* területen belül a *pedagógiatörténet és összehasonlító pedagógia* keretein belül helyezkedik el. Kutatásunkat elsősorban a pedagógiatörténet területén és módszereivel végezzük, azonban a téma komplexitása miatt azonban részben kapcsolódik a

felsőoktatás és pedagóguskutatás területéhez, valamint a neveléstudomány és neveléstudománytudományok tudományágaihoz is kapcsolódik.

A téma aktualitása

Az óvónőképzés kutatása különösen aktuálissá válik 2024-ben az ünnepelt évfordulók, például a felsőfokúvá alakulás 65 éves és a soproni intézményes óvónőképzés 125 éves jubileuma miatt. Az iskolatörténet és neveléstörténet kutatása, bár az 1945 utáni időszakban kevésbé volt elfogadott, a rendszerváltást követően, különösen az ezeréves magyarországi iskola millenniuma kapcsán, lendületet kapott. Azóta folyamatosan nő az iskolatörténeti kutatások mennyisége. Bár az óvodapedagógus-képzésben számos átalakítás történt a felsőfokúvá alakulás óta, fontos az ismeretek átvétele a múltbeli jó gyakorlatokból is. A történeti és neveléstörténeti kutatások segítenek megérteni a múlt folyamatainak hatásait, és előrejelezhetik a jelenbeli helyzetek alakulását is.

A kutatási probléma

A kutatás célja a szocialista pedagóguskép és a felsőfokúvá váló óvónőképzés gyakorlati képzésének általános bemutatása a Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézet példáján keresztül. A téma

szerteágazó történeti irányzatokat és kutatási előzményeket foglal magába. Az óvónőképzés folyamatának részletezésekor főként a felsőoktatás- és pedagógusprofesszió történeti kutatásait használtuk alapul. Az óvónőképzés alakulásában az alapfokú pedagógusképzés és a pedagóguspálya feminizálódása nőtörténeti vonatkozásokat is megvilágít. Mivel a Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézet történetével kapcsolatban korábban nem készült részletes munka, ezért a disszertáció intézménytörténeti megközelítést is alkalmaz. Ugyanakkor a kutatás fókusza a gyakorlati képzésre, annak alakulására és elméleti alapjaira összpontosít, így tanterv- és tananyagtörténeti témakörök is említésre kerültek. A téma részletes elemzése során szükséges a vizsgált időszak társadalmi és politikai kontextusának bemutatása. Emellett a munka a pedagógia tudományterületein belül az óvodapedagógia szakterületét is érinti, különös tekintettel a gyakorlati életre történő előkészítésre és a pedagógusképzés gyakorlati oldalának bemutatására a vizsgált időszakban.

Kutatói kérdések, hipotézisek

Kérdéseinket három nagyobb csoportba sorolhatjuk:

A felsőfokú óvónőképzés gyakorlati képzésére általánosan jellemző kérdések:

- Milyen módon működött a vizsgált időszakban a szocialista blokk országaiban az óvónőképzés és milyen hasonlóságok fedezhetők fel a hazai képzési rendszerrel?
- Milyen módon jelent meg a vizsgált intézmény képzésében a korszakban megfogalmazott szocialista pedagóguseszmény?
- A korszakban milyen módon működött együtt az elméleti és a gyakorlati képzés?
- Milyen módon történt a gyakorlati képzés megszervezése és lebonyolítása?
- Mi volt a gyakorlati képzés során a gyakorlatot vezető óvónők feladatköre? Milyen módon jelentek meg a gyakorlatvezető óvónők a hallgatók képzésében?

A területi szakmai gyakorlattal kapcsolatos kérdések:

- Milyen rendszer alapján történt a területi szakmai gyakorlatok megszervezése és lebonyolítása?
- Milyen tendenciákat figyelhetünk meg a területi szakmai gyakorlatokkal kapcsolatban?
- Hogy működött együtt a képző intézet és a területi gyakorlathoz kapcsolódó hivatalos intézmények a területi szakmai gyakorlat megszervezése és megvalósítása során?

A gyakorlati és területi szakmai gyakorlatot érintő, speciálisan a soproni képzési helyszínre jellemző sajátosságaival kapcsolatos kérdések:

- Milyen információk, adatok maradtak fent a soproni képzési helyszín gyakorlati képzését ellátó gyakorló intézményekről?
- Történt-e változás a gyakorló intézmények számában, illetve a működésükben a vizsgált korszakban?
- Milyen együttműködési pontok fedezhetők fel a gyakorló intézmények és a képzőintézet között?
- A források alapján felfedezhető-e kizárólag a soproni helyszínre jellemző, a helyi sajátosságokat figyelembe vevő, a gyakorlati képzéssel kapcsolatos reform, innováció?

Az értekezés felépítése

A dolgozat készítése során, a könnyebb áttekinthetőség érdekében a mondanivalónkat több csomópont köré építettük.

- A dolgozat első nagy fejezetében a témát, kutatásunk előzményeit, módszertani alapjait és forrásait mutattuk be.
- Az értekezés második fejezetében összefoglaltuk a korábbi szakirodalmi források legfontosabb megállapításait, és ezeket összevetettük egymással. A hazai és nemzetközi szakirodalom elemzését követően részletesen bemutattuk a kutatási téma társadalmi-történeti hátterét.
- A dolgozat harmadik és a negyedik fejezetében szisztematikusan bemutatjuk kutatási eredményeinket, melyeket részben szakirodalom, részben elsődleges forrásanyag alapján elemeztünk. Ezekben a fejezetekben a szakirodalmi források mellett elsődleges forrásokra is támaszkodtunk. A negyedik fejezetben részletesen elemezzük a gyakorlati képzés forrásait és részletezzük a vizsgálati eredményeket.

- Az értekezést az eredmények összegzése zárja, melyet a felhasznált szakirodalmi és irattári források részletes jegyzéke követ.

Módszertan

Kéri Katalin (2001) a neveléstörténeti kutatások kapcsán két fontos irányzatot különböztet meg: a diakronikus és a szinkronisztikus kutatását. Előbbi esetén a vizsgálat során elsősorban a történelmi értelemben vett idő segít a kutatás és a vizsgálat folyamatának lefolytatásában, az utóbbi esetén pedig egyes problémátörténeti csomópontok köré épül fel a kutatás. Disszertációnk készítése során elsősorban szinkronisztikus szempontból végeztük kutatásainkat, azonban a téma történeti vonatkozásai miatt nem tekinthetünk el a diakronikus szemlélet bevonásától sem.

A kutatás módszertana a rendelkezésre álló források miatt egyaránt alkalmazza a kvalitatív és a kvantitatív kutatási módszereket, azonban elsősorban a kvalitatív kutatási módszerekre épül. A vizsgált időszak (1959-1972) kezdő és befejező időpontja fontos problémátörténeti csomópontokhoz kapcsolódik az óvodapedagógusképzés professzionalizációjában, ezért a kutatás inkább a szinkronikus módszerrel dolgozik. A holisztikus szempontú

rekonstrukció igénye miatt a kutatás a tágabb kontextusba helyezi az eseményeket és folyamatokat, és nem csak izoláltan vizsgálja azokat. A dokumentum- és tartalomelemzés esetén szelektív mintavételi eljárást alkalmaztunk. (L. erről: Sántha, 2006, p. 82.)

Dokumentumelemzés

Bowen (2009) dokumentumelemzése során jegyzőkönyveket, kézikönyveket, tankönyveket, valamint külső és belső levelezéseket használt forrásokként. Ezen felül törvényi és tartalmi szabályozókat, valamint hivatalos irattári dokumentumokat is átvizsgált. Cohen és munkatársai (2017) Travers (1969) munkájára hivatkozva a dokumentumok szerzőjének hitelességét vizsgálják. Fontosnak tartják a szerző szakmai kompetenciáját és kapcsolatát az eseménnyel, melyről a dokumentum szól. A politikai helyzet hatása a szerzőre és annak esetleges adathamisítására is fontos szempont.

Tartalomelemzés

Kuckartz (2019) kifejti, hogy a kvalitatív tartalomelemzés során minden releváns részt le kell kódolni, és három kódolási rendszert ismertet: empirikus, konceptuális és elméleti/hipotetikus. A kutatás során az elméleti/hipotetikus kategóriák alapján vizsgálták a

rendelkezésre álló forrásanyagokat. A dokumentumok állapotromlása miatt a források vizsgálatát elsősorban kézi elemzéssel végeztük.

Kvantitatív módszerek

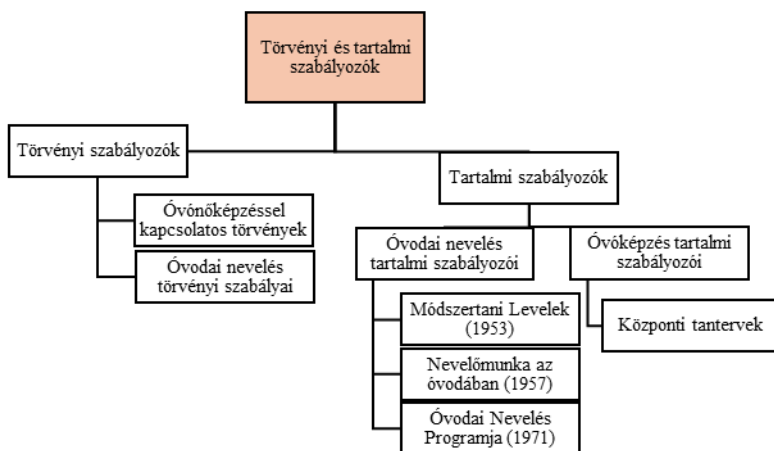
Annak ellenére, hogy a doktori kutatásunk erősen kvalitatív jellegű, egyes részei kvantitatív módon elemezhetőek. A vizsgálat kvantitatív részét képezi az 1959 és 1972 közötti tanulmányi osztályon összegyűlt adatsorok, és az államvizsga jegyzőkönyvek kvantitatív adatai. Kvantitatív adatokként jelennek meg az egyes évfolyamok létszámai, illetve az órarendi információk alapján ismert óraszámok- különösen a gyakorlati képzéssel kapcsolatban- valamint az államvizsga jegyzőkönyvekben megtalálható osztályzatok.

Források

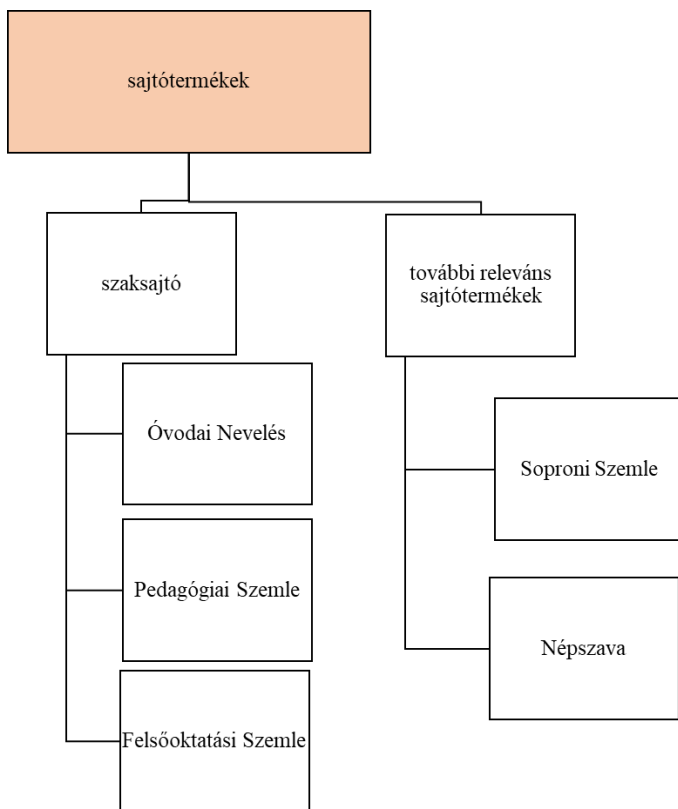
A kutatás során széleskörű forrásanyagot használtunk fel.

A mintavételezés során a lehetséges források négy területét határoztuk meg.

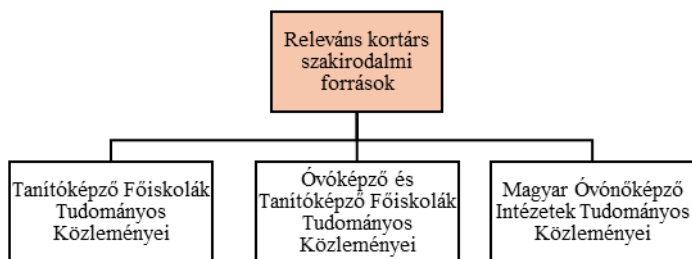
- Az első terület, amelyet kutatásunk feldolgoz, az óvodai nevelés és az óvónői képzés törvényi és tartalmi szabályozásait öleli fel. A korszakban fontos törvények és rendeletek szolgáltak alapul kutatásunkhoz.

- A második csoportot a különböző sajtótermékek alkotják. A szaksajtó termékei közül az Óvodai Nevelés, a Pedagógiai Szemle és a Felsőoktatási Szemle vonatkozó számait vizsgáltuk meg. A kutatás lokális meghatározottsága miatt a Soproni Szemle egyes tanulmányait is felhasználtuk.

- A harmadik csoportba kerültek a vizsgált időszakkal egy időben, a képző intézmények oktatói által készített tudományos publikációk, amelyek kortárs forrásként segíthetnek a korszak óvóképzési rendszerének feltárásában. A kortárs szakirodalom feldolgozásának jelentős részét a Magyar Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményei, a Tanítóképző Főiskolák Tudományos Közleményei és az Óvóképző és Tanítóképző Főiskolák Tudományos Közleményei sorozatok évszámai jelentették.

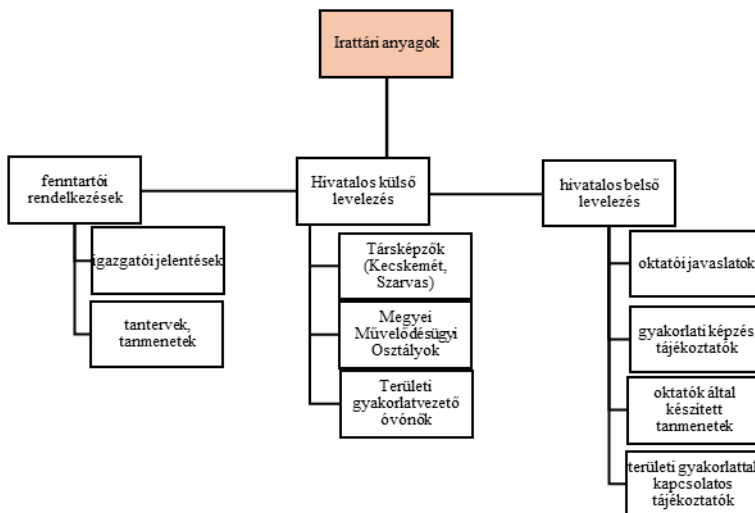

A negyedik csoportot a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Irattárában őrzött források képezik. Továbbá egy különleges forrást is felhasználtunk a kutatás során, amely egy volt hallgató által megőrzött hospitálási naplót és előkészületi vázlati füzeteket tartalmazott az 1971/72-es tanévből.

- A fennmaradt források közül a mintavételi eljárás folyamán az alábbi szempontok szerint választottuk ki a releváns forrásokat:
 - a fenntartó és az intézet közötti kapcsolattartás a tantervek tanmenetek és az igazgatói jelentések kapcsán;
 - A társképzőkkel (Kecskemét, Szarvas), a megyei művelődésügyi osztályok és a területi gyakorlatok szereplőivel (óvónők, óvodavezetők, óvodai felügyelők) történő hivatalos külső levelezés
 - a hivatalos belső levelezés a gyakorlati képzéssel, a területi gyakorlati képzéssel és tantervvel kapcsolatos oktatói javaslatok és tanmenetek

Cohen és munkatársai (2007) szerint az elsődleges források közé tartoznak a kéziratok, oklevelek, törvények, jegyzőkönyvek, irattárak anyagai, hivatalos kiadványok, kortárs sajtótermékek és képi források.

Kutatásunkban ebbe a kategóriákba tartoznak a felhasznált irattári anyagok, törvényi szabályozások, szakmai sajtótermékek és vizsgált korszakban keletkezett tudományos munkák.

A kutatás eredményei

5.1.1. A felsőfokú óvónőképzés gyakorlati képzéssel kapcsolatos általános jellemzők

Milyen módon működött a vizsgált időszakban a szocialista blokk országaiban az óvónőképzés és milyen hasonlóságok fedezhetők fel a hazai képzési rendszerrel?

A szocialista blokk országainak óvónőképzési rendszereit bemutató fejezetünkben két nagy csoportba soroljuk a bemutatott képzési rendszereket: középfokú és felsőfokú országokra. A Szovjetunió, a Német Demokratikus Köztársaság és a Bolgár Népköztársaság képezte a felsőfokú óvónőket, míg Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, és Románia középszinten képezte az óvónőket. A Szovjetunióban 1954-ben vezették be a középszintű végzettségre épülő felsőfokú óvónőképzést. Szovjet tanárok felsőfokú végzettséget szereztek négyéves egyetemi képzés keretében. A Német Demokratikus Köztársaságban az 1960-as évektől vált felsőfokúvá a képzés, melyet hároméves egyetemi képzés követett.

Milyen módon jelent meg a vizsgált intézmény képzésében a korszakban megfogalmazott szocialista pedagóguseszmény?

A társadalmi berendezkedés uniformizálási törekvései miatt kevés figyelmet szenteltek a pedagógusok egyéni érdeklődésének és személyiségének. Az óvónőknek, mint a fiatal generációk nevelőinek, elsősorban a politikai rendszerrel való teljes engedelmességet várták el. A nevelési programok a szocialista óvónők képzését tűzték ki fő célul, különös hangsúlyt fektetve az ideológiai meggyőződésre. Az óvodapedagógusoktól nem csak politikai-ideológiai lojalitást vártak el, hanem aktív részvételt a szocialista építésben is. A felvételi folyamat során az egyéni mozgalmi élet is számított, és előnyt élveztek a munkás és paraszt származású jelentkezők.

A pedagógusok életében nem volt választóvonal a munka és a magánélet között, és folyamatosan példát kellett mutatniuk a társadalom többi tagja számára. Ez a magas szintű elkötelezettség és fegyelmi szabályozás is megmutatkozott az óvónőképzés mindennapi működésében és a hallgatók életében.

A korszakban milyen módon működött együtt az elméleti és a gyakorlati képzés?

A vizsgált időszakban az óvónőképzéssel kapcsolatos reformtervezetek és módosító javaslatok mindvégig kiemelték az elmélet és gyakorlat szoros kapcsolatának fontosságát. Azonban az első években még nem volt megfelelő az elméleti és gyakorlati képzések aránya ahhoz, hogy hatékonyan felkészítse a hallgatókat az óvodai nevelőmunkára. A reformok hangsúlyozták a módszertani képzés fontosságát és javasolták több tantárgy megszüntetését vagy más tárgyakba történő beolvasztását, hogy így több idő juthasson a gyakorlati képzésre. A gyakorlati képzés és a módszertani tantárgyak szorosan összekapcsolódtak, és a módszertani szakcsoport vezetője aktívan részt vett a hallgatók foglalkozástervezeteinek bírálásában. Az elmélet és gyakorlat szoros kapcsolata megmutatkozik a gyakorlati órákhoz használt szakirodalomban és az óvodai nevelés tartalmi követelményeit tartalmazó kézikönyvek felhasználásában. Ugyancsak megjelenik a gyakorlati órákhoz kapcsolódó dokumentációk elkészítésében, mint például a hospitálási napló vagy az évfolyamdolgozat. Az új tanterv bevezetésével a hallgatók megismerték az ütemterv és hetiterv elkészítésének követelményeit, és

az évfolyamdolgozat során pedig a módszertani és gyakorlati nevelési kérdésekkel foglalkoztak.

Milyen módon történt a gyakorlati képzés megszervezése és lebonyolítása?

A vizsgált időszakban a Sopronban, Szarvason és Kecskeméten működő három felsőfokú óvónőképző intézmény aktívan részt vett a gyakorlóóvodák nevelőmunkájában. A hallgatók fokozatosan növelték önállóságukat és felelősségüket a gondozási feladatoktól egészen a nevelési területek munkájáig és saját foglalkozásaik tervezéséig.

Az intézetek oktatói, a gyakorlati képzésért felelős csoportvezető tanárok, valamint a gyakorló óvodák vezetői és gyakorlatvezető pedagógusai kulcsfontosságú szerepet töltek be a gyakorlati képzés szervezésében és lebonyolításában. A gyakorlati dokumentációk, mint a hospitálási naplók és a tervezéssel kapcsolatos munkanaplók, meghatározó részét képezték a gyakorlati képzésnek. A tanterveket és tematikákat részben a hivatalos Művelődésügyi Minisztérium dokumentumai, részben az intézetek oktatói által készített útmutatók és tájékoztatók alapján állították össze. A levelező tagozaton is szerves részét képezte az óvodai gyakorlat, amelyet bemutatófoglalkozások és

konzultációk formájában valósítottak meg a hallgatók lakhelyük közelében lévő óvodákban.

Mi volt a gyakorlati képzés során a gyakorlatot vezető óvónők feladatköre? Milyen módon jelentek meg a gyakorlatvezető óvónők a hallgatók képzésében? Milyen együttműködési pontok fedezhetők fel a gyakorló intézmények és a képzőintézet között?

A vizsgált időszakban a gyakorlati képzésben kiemelt szerepet kapott a gyakorlat helyszínén dolgozó óvodapedagógusok bevonása. Ők voltak azok, akiknek a munkáját a hallgatók közvetlen közlelről figyelhették meg, és tőlük tanulhattak a foglalkozások megvalósításával a gyerekekkel való kapcsolatfelvétellel és a szülőkkel történő együttműködéssel kapcsolatban. A gyakorlatvezető óvodapedagógusoknak fontos szerepük volt az értékelésben is, és feljegyzéseket vezettek a hallgatók munkájáról és fejlődéséről. A gyakorlatok során a hallgatók közvetlenül figyelhették meg az óvodapedagógusok munkáját, és tőlük tanulhatták meg a szakmai gyakorlati fogásokat. Az óvodapedagógusoktól nemcsak a szakmai ismereteket és készségeket várták el, hanem azt is, hogy példaképként és aktív közösségi tagként képviseljék a szocialista ideológiát és értékeket. A gyakorlatvezető óvodapedagógusoknak kiemelt figyelmet

szenteltek az ideológiai elkötelezettségnek és az erkölcsi feddhetetlenségnek.

5.1.2. A területi-szakmai gyakorlattal kapcsolatos kutatási eredmények

Milyen rendszer alapján történt a területi szakmai gyakorlatok megszervezése és lebonyolítása?

A felsőfokú óvónőképzés gyakorlati területének jelentős részét a területi szakmai gyakorlat alkotta, melynek során a hallgatók négy-hat héten keresztül különböző óvodákban végezték a szakmai gyakorlatot. Ez a gyakorlat lehetőséget adott arra, hogy az intézetekből érkező hallgatók valódi óvodai környezetben tapasztalják meg a pedagógusi munka minden aspektusát.

A területi gyakorlatok során a hallgatóknak különböző feladatokat kellett ellátniuk, és írásos dokumentációt kellett készíteniük, például hospitálási naplót, előkészületi vázlatokat és tervezeteket. Ez a gyakorlat lehetővé tette számukra, hogy szintetizálják az elméleti és módszertani ismereteket a valós életben szerzett tapasztalatokkal, és készüljenek fel a későbbi hivatásukra. A területi gyakorlatokat előkészítő és lebonyolító folyamat során az

intézetek szorosan együttműködtek a területen dolgozó óvodapedagógusokkal, óvodavezetőkkel és megyei felügyelőkkel.

Milyen tendenciákat figyelhetünk meg a területi szakmai gyakorlatokkal kapcsolatban?

A területi szakmai gyakorlat feladatai, szervezése és lebonyolítása jelentős változásokon ment keresztül a vizsgált időszakban. Kezdetben csak néhány megyében jelöltek ki óvodákat a hallgatók számára, de később egyre több megye csatlakozott a gyakorlati helyszínek biztosításához. Az időszak során felmerült az igény a gyakorlat időtartamának meghosszabbítására, és később a területi szakmai gyakorlat korszerűsítésére. Az egyes hallgatók gyakorlati helyének kiválasztásakor változatos motivációkat figyeltek meg, és a gyakorlati helyek kijelölésekor igyekeztek figyelembe venni a hallgatók lakhelyét vagy megyéjét. A gyakorlati helyek kiválasztásakor változtak a szempontok az időszak során, és törekedtek arra, hogy a hallgatók minél közelebb kerüljenek saját megyéjükhöz vagy településükhöz.

Hogy működtek együtt a képző intézet és a területi gyakorlathoz kapcsolódó hivatalos intézmények a területi szakmai gyakorlat megszervezése és megvalósítása során?

A területi-szakmai gyakorlati képzés sikeres megvalósításának ellenőrzése és a felsőfokú óvónőképzés eredményességének vizsgálata érdekében mind a Művelődésügyi Minisztérium, mind a képző intézetek rendszeresen látogatták a gyakorlati helyszíneket és a résztvevő hallgatókat. Az intézetek oktatói és gyakorlatvezetői is részt vettek a látogatásokon, kölcsönösen ellátogattak a társképző intézmények gyakorlatára. A területi szakmai gyakorlatok során kiemelt szerepet kapott a gyakorlatot fogadó intézmény pedagógusainak, különösen a gyakorlatot vezető óvodapedagógusnak. Feladataik közé tartozott a hallgatók mentorálása, dokumentációik ellenőrzése és támogatása. Ezek alapján az intézmények azonosították, hogy mely területeken van szükség további erősítésre a hallgatók elméleti-módszertani tudásában, és mely kompetenciák fejlesztése szükséges a gyakorlati munkájukhoz.

5.1.3. A gyakorlati képzés soproni sajátosságai

Milyen információk, adatok maradtak fent a soproni képzési helyszínen gyakorlati képzését ellátó gyakorló intézményekről? Történt-e változás a gyakorló intézmények számában, illetve a működésükben a vizsgált korszakban?

Az 1959-ben felsőfokúvá váló óvodapedagógusképzés Sopronban a középfokú képzés helyszínét és feltételeit örökölte. A gyakorló intézményekről fennmaradt statisztikai adatok, jelentések és tájékoztatók alapján látható, hogy a képzés kezdetétől fogva a képző épületéhez közel működött egy négycsoportos óvoda, ami hamar szűkké vált és nem tudta teljes mértékben ellátni a gyakorlati képzéshez szükséges feladatokat. Ezért volt szükség az új gyakorló óvoda építésére, amit a képző intézet udvarán hoztak létre.

Az új óvodaépület építéséhez anyagi támogatást már 1965-től kért a képző intézmény, de csak 1970-ben kezdődött meg a négycsoportos óvoda építése. Az új gyakorló óvoda azóta is ugyanabban az épületben működik, amely hosszú tárgyalások és anyagi nehézségek után valósult meg.

Emellett 1962-ben a képző intézmény egy másik óvodát is átvett a várostól, ami szintén gyakorló óvodaként működött, és ahol a

gyakorlatvezető óvodapedagógusok külön pótlékot kaptak a gyakorlatvezetésért. A napi kapcsolat és a hallgatók érdekeit szem előtt tartó kollegiális együttműködés biztosította a gyakorlati képzés sikeres megvalósítását és a hallgatók szakmai fejlődését.

A források alapján felfedezhető-e kizárólag a soproni helyszínrre jellemző, a helyi sajátosságokat figyelembe vevő, a gyakorlati képzéssel kapcsolatos reform, innováció?

Az 1964-ben bevezetett módosított gyakorlati képzési rendszer alapján az óvodai gyakorlat elhagyásra került az első félévben. A gyakorlati képzés említése csak a második félévben történt a hivatalos tájékoztatókban, azonban egy "szóbeli megállapodás" alapján a képző intézmények lehetővé tették a hallgatók részvételét az első félévben is a gyakorlatban a gyakorlatvezető tanárok segítségével. Ennek eredményeként a helyi lehetőségek és az intézményi kezdeményezések révén a soproni képzési helyszínen már az első félévben megkezdődött az óvodai gyakorlat, noha ez nem szerepelt a hivatalos magtantervben. Az 1965/66-os tanévtől bevezetett megújított területi-szakmai gyakorlatot a soproni óvónőképző intézet saját fejlesztésének tekinthetjük. Ez az innovatív gyakorlati rendszer a szakmai módszertani szempontok megújításával és a területi gyakorlatot vezető óvodapedagógusok és felügyelők javaslatainak integrálásával

jellemezhető volt. A hallgatókat a gyakorlat előtt központi tájékoztatók és a gyakorlatvezető tanárok felkészítették a felmerülő kihívásokra. A megújított rendszer kiépítette a korábban nem létező bázisóvodai rendszert, amely lehetővé tette a hallgatók számára, hogy a legkiválóbb pedagógusok mellett végezzék a gyakorlatukat, és segítette a képző intézményt a képzés hatékonyságának mérésében.

További kutatási lehetőségek

A kutatás során megállapítottuk, hogy a gyakorlati képzés elemzése mellett számos további kutatási lehetőség rejtőzik a téma körül. Fontos figyelembe venni a gyakorlatot támogató elméleti és módszertani képzés folyamatos változásait, valamint azok kölcsönhatását. Emellett az oktatók és pedagógusok, valamint a gyakorló intézmények kontextusba helyezése is elengedhetetlen a gyakorlati képzés bemutatásához.

A kutatási témák között szerepelhet a különböző óvodai foglalkozási típusok módszertani képzése, az oktató tanárok és gyakorló intézmények együttműködése, valamint a módszertani képzéssel kapcsolatos jegyzetek elemzése. Emellett az elméleti tantárgyak tartalmának részletes elemzése is további kutatási irány lehet.

A pedagóguskép vizsgálata a korszakban szintén fontos kutatási irány, amely kiterjedhet a pedagóguskép megfogalmazására a pedagógusképzés minden szintjén és típusán belül. Nemzetközi kutatások és források bevonása is segíthet a pedagóguskép vizsgálatában.

Az oktatástörténeti dimenzió további építése, valamint a pedagógusképzés- és felsőoktatástörténeti aspektusok fókuszba állítása is a kutatásunk további tervei között szerepel.

Fontos célként fogalmaztuk meg a narratív interjúk feldolgozását, amelyekben a megszólaló volt hallgatók, gyakorlatvezető óvónők visszaemlékezései segítenek tovább árnyalni a képzés helyzetéről és a megfogalmazott pedagógusképpel kapcsolatos elvárásokról összegyűjtött eddigi ismereteinket.

A tézisfüzetben hivatkozott irodalom

1953. évi III. törvény a kiseddóvásról.

https://jogkodex.hu/jsz/1953_3_torveny_2296309 (Letöltés ideje: 2023. 12. 13.)

Albulescu, Ian (2018). The Historical Method in Educational Research. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research (AJHSSR)* 2(8) pp. 185-190.

Az óvodai nevelés programja (1971) Tankönyvkiadó, Budapest.

Bowen, Glenn A. (2009.) Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal* 9(2) pp. 27-40

Cohen, Luis; Manion, Lawrence; Morrison, Keith (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge, Taylor and Francis Group

Kéri Katalin (2001). *Bevezetés a neveléstörténeti kutatás módszereibe*. Kutatásmódszertani kiskönyvtár. Budapest: Műszaki Kiadó

Krippendorff, Klaus (2019). *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. Fourth Edition. Los Angeles: Sage

Kuckartz, U. (2019). *Qualitative Text Analysis: A Systematic Approach*. In Kaiser, G. és Presmeg, N. (Eds.), *Compendium for Early Career Researchers in Mathematics Education* (pp. 181–197). Springer Nature.

Nevelőmunka az óvodában: útmutatás óvónők számára (1957) Tankönyvkiadó, Budapest.

Robert M. W. Travers (2007). *An Introduction to Educational Research* (3rd ed.) New York: Macmillan,

Sántha Kálmán (2006) *Mintavétel a kvalitatív pedagógiai kutatásban*. Budapest.

Szabolcs Éva (2001). *Kvalitatív kutatási metodológia a pedagógiában*. Műszaki Könyvkiadó.

Főbb publikációk, előadások

Tanulmányok

Németh, D. K. (2020). A Soproni Óvóképző Intézet gyakorlati oktatása a 70-es évek elején. *Képzés és Gyakorlat: Training and Practice*, 18(1–2), 173–180.

Varga, L. & Németh, D. K. (2020). A hatvan évvel ezelőtt felsőfokúvá vált Soproni Óvónőképző Intézet első szakdolgozatai. *Képzés és Gyakorlat: Training and Practice*, 18(3–4), 96–105.

Németh, D. K. & Révész, J. (2023). Merre tovább óvodai zenei nevelés?: Kreatív pedagógussá nevelés az óvodapedagógus képzésben. *Parlando: Zenepedagógiai Folyóirat*, 2023(1), 1–14.

Németh, D. K. (2023). *Az interjúktól a szakdolgozatokig*. In K. J. Dinnyés & K. Stummer (Szerk.), Ifjú Pszichológiai és Neveléstudományi Kutatók Országos Konferenciája. VII. IPSZILON.: *maszkON- Research OFF?- Kutatások a járvány idején*. Tanulmánykötet (pp. 29). Budapest, Magyarország: Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ).

Kissné, Zsámboki R., Németh, D. K., & Varga, L. (2023). *Goals, Expectations, Roles, and Professional Competence Boundaries in the Transition from Kindergarten to School From the 1950s to the Present*. In Z. Molnár-Kovács, H. Andl, & J. Steklács (Eds.), 21. századi képességek, írásbeliség, esélyegyenlőség (pp. 38-47). Pécs, Magyarország: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézet.

Németh, D. K. (2023). *A felsőfokú óvónőképzés gyakorlati képzésének megvalósítása a Soproni Óvónőképző Intézetben 1964 és 1972 között*. In Pásztor E. & Varga L. (Szerk.), *Neveléstudományi kaleidoszkóp: A Benedek Elek Pedagógiai Kar Neveléstudományi és Pszichológiai Intézetének tanulmánykötete* (pp. 37-45). Sopron, Magyarország: Soproni Egyetem Kiadó.

Németh, D. K. (2023). *Practical training and practice in kindergartens at the Kindergarten Institute in Sopron (1964-1972)*. In K. Kéri (Szerk.), *Fejezetek a neveléstudomány és a nőtörténet köréből* (pp. 44-52). Sopron, Magyarország: Soproni Egyetem Kiadó.

Előadások

Németh, D. K. (2023b). *Az interjú, mint narratív vizsgálati módszer alkalmazása a szocializmus óvónőképzésének kutatásában*. In *VIII. Ifjú Pszichológiai és Neveléstudományi Kutatók Országos Konferenciája Absztraktkötet* (p. 37).

Németh, D. K. (2023a). *A szocialista pedagógus megjelenítése a hetvenes évek elején a Soproni Óvónőképző Intézet megújult Nevelési Programjának tükrében*. In *16. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia: Program és absztraktok* (p. 120).

Németh, D. K. (2023c). *Gyakorlat és képzés: A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati képzése és gyakorló óvodái (1964–1972)*. In *Nemzetközi Kora Gyermekkor Konferencia, 2023. április 19. : Program és Absztraktok* (pp. 38–39).

Kissné, Z. R., Németh, D. K., & Varga, L. (2022). Célok, elvárások, szerepek és szakmai kompetenciahatárok az óvoda-iskola átmenetben az 1950-es évektől napjainkig. In *21. századi képességek, írásbeliség, esélyegyenlőség* (p. 213).

Németh, D. K., & Kissné, Z. R. (2022). „Új dalok a régi kottából?” Visszatekintés a hatvanas évek óvodapedagógus képzésére az óvoda-iskola átmenet megkönnyítésének tekintetében. In *Oktatás egy változó világban – Kutatás, innováció, fejlesztés* (p. 180).

Németh, D. K. (2022). „Van új a nap alatt!“ Innovatív témák megjelenése a Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézet szakdolgozati témaválasztásaiban (1961-1972) = "There's something new under the sun!" Appearance of innovative topics in the choice of dissertation topics of the Sopron (higher education) Kindergarten Institute (1961-1972). In *Egy nyelvet beszélünk? Gyermeklét és pedagógia a nyelvi, kulturális és társadalmi terek kontextusában - 15. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia (2022. április 28.): Program és Absztraktok* (pp. 38–39).

Dinnyés, K. J., Stummer, K., & Németh, D. K. (2021). Megválaszolatlan kérdések a 20-21. században az egészség tükrében. In *14. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia* (pp. 100–100).

Németh, D. K. (2021). „Az alternatíváktól az egyetlen útig” a Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézet reformpedagógia témakörben született szakdolgozatai (1961- 1965). In *Tanuló társadalom: oktatáskutatás járvány idején. HUCER 2021 (absztraktkötet)* (p. 22).

Németh, D. K. (2021c). „Alkalmas-e és milyen fokon?” a Soproni Óvónőképző Intézet felvételi vizsgáinak bemutatása a hatvanas években. In *A neveléstudomány válaszai a jövő kihívásaira. XXI. Országos Neveléstudományi Konferencia. Program, előadás-összefoglalók* (pp. 241–241).

Németh, D. K. (2021b). A soproni (felsőfokú) óvónőképző intézet gyakorlati és módszertani képzésének programja az 1960-as években. In *14. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia* (p. 67).

Németh, D. K. (2021a). A Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézet államvizsga minősítéseinek vizsgálata (1961-1965). In *XXIV. Tavaszi Szél Konferencia 2021: Absztrakt kötet* (pp. 547–547).

Varga, L., & Németh, D. K. (2020). A hatvan évvel ezelőtt felsőfokúvá vált Soproni Óvónőképző Intézet első államvizsgái. In *Neveléstudomány – Válaszlehetőségek az új évezred kihívásaira : 13. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia [Educational Science – Possible Answers for the Challenges of the New Millennium: 13th Training and Practice International Conference on Educational Science]* (p. 65).

Kötetszerkesztések

Kéri, K., Kissné, Zsámboki, R., Németh, D. K., & Pásztor, E. (Szerk.). (2022). Egy nyelvet beszélünk? Gyermeklét és pedagógia a nyelvi, kulturális és társadalmi terek kontextusában - 15. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia (2022. április 28.) : Program és Absztraktok. Sopron, Magyarország: Soproni Egyetemi Kiadó.

Kéri, K., Patyi, G., Hartl, É., Németh, D. K., & Giczi Barnabásné Fehér, Á. (Szerk.). (2023). Nemzetközi Kora Gyermekkorai Konferencia, 2023. április 19. : Program és Absztraktok. Sopron, Magyarország Soproni Egyetem Kiadó.

